

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.173-183>

STVORENIE ŽENY V RÔZNYCH NÁBOŽENSKÝCH TRADÍCIÁCH, MÝTOCH A V BIBLIÍ

THE CREATION OF WOMAN IN VARIOUS RELIGIOUS TRADITIONS, MYTHS AND IN THE BIBLE

SLAVOMÍRA SVOBODOVÁ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Teologická fakulta v Košiciach
Hlavná 89, 04001 Košice
Email: slavomira.svobodova570@edu.ku.sk
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-9477-7835>

ABSTRAKT

Článok sa zameriava na podstatu stvorenia ženy v rôznych náboženských tradíciách so zreteľom na ich kultúrne, historické ako aj náboženské aspekty. Je rozdelený na niekoľko častí, pričom v prvej sú vymedzené pojmy náboženstvo, mýtus, a ich rozdelenie. Chronologicky a historicky vymedziť nielen stvorenie ale aj postavenie a úlohu ženy sa snaží druhá časť, počnúc obdobím praveku, lovci, zberači, poľnohospodári, cez náboženstvá v starovekej Mezopotámie i Egypta, a náboženstvá patriace do ázijskej kultúrnej oblasti, k vymedzeniu stvorenia a postavenia ženy v antickom svete a v Islame. Cieľom je porovnať ako tieto jednotlivé náboženské kultúry interpretujú pôvod a úlohu ženy v kontexte stvoriteľského aktu a aký význam jej pripisujú v rámci antropológie a spoločenského poriadku a na základe toho ich porovnať so stvorením ženy v Biblii (v knihe Genézis). V článku je použitá opisná, komparatívna a historická metóda. Výsledkom je pohľad, ktorý poukazuje nielen na spoločné prvky stvorenia ženy, ale aj na špecifické kultúrne kontexty, v ktorých vznikli stvoriteľské mýty.

Kľúčové slová: antika, Biblia, Islam, mýtus, pôvodné náboženské kultúry, Staroveký Orient, stvorenie ženy

ABSTRACT

The article focuses on the essence of the creation of women in various religious traditions with regard to their cultural, historical and religious aspects. It is divided into several parts, the first of which defines the concepts of religion, myth, and their division. The second part attempts to chronologically and historically define not only creation but also the position and role of women, starting from the prehistoric period, hunters, gatherers, farmers, through religions in ancient Mesopotamia and Egypt, and religions belonging to the Asian cultural area, to define the creation and position of women in the ancient world and in Islam. The aim is to compare how these individual religious cultures interpret the origin and role of women in the context of the act of creation and what significance they attribute to them within anthropology and social order, and on this basis to compare them with the creation of women in the Bible (in the book of Genesis). The article uses a descriptive, comparative and historical method. The result is a perspective that points not only to the common elements of the creation of woman, but also to the specific cultural contexts in which creation myths arose.

Keywords: antiquity, Bible, Islam, myth, original religious cultures, Ancient Orient, creation of woman

ÚVOD

Mýty o stvorení sveta, človeka aj ženy patria medzi najstaršie príbehy ľudstva. Vznikali v rôznych kultúrach i obdobiach. Odrážajú predstavy vtedajších ľudí. Ich štúdiom sa zaoberá kultúrna antropológia, religionistika. Tieto pojmy vysvetľuje prvá kapitola príspevku. Ďalšie kapitoly nás vovádzajú do tajomstva stvorenia sveta a človeka v rôznych mýtoch, kultúrach či tradičných náboženstiev. Článok sa snaží nájsť odpovede na otázky: Čo je spoločným znakom väčšiny týchto mýtov? Je to viera v božský alebo iný nadprirodzený zásah, ktorým bol svet i človek stvorený? Ako bol stvorený? Akú úlohu v stvorení zohráva žena? Vieme, že žena sa v niektorých kultúrnych tradíciách objavuje bytostne spojená s prírodou, plodnosťou a životom. Čo majú nami analyzované mýty spoločné a čím sa odlišujú? Akú majú podobnosť so stvorením človeka (ženy) v Knihe Genezis? Mýty odhaľujú nielen rôzne predstavy o pôvode človeka, ale aj vývoj postavenia ženy v danej kultúrnej oblasti. V skúmanej oblasti je k dispozícii dostatočné množstvo odborných faktov už preskúmaných náboženstiev a tradícií spísaných do monografií i vedeckých zborníkov. O tieto materiály sme sa opierali v článku. Ťažkosti spôsobilo samotné stvorenie ženy. Tento príbeh sa v dostupných aj analyzovaných dokumentov nie vždy nachádzal. Dá sa povedať, že stvorenie ženy je pre každé náboženstvo, alebo kultúru, viac menej tajomstvom, ktoré nie je schopné objasniť? Pri písaní sme použili klasickú analytickú metódu, metódu komparácie, čiastočne historickú a opisnú. Historicky sme opísali hlavne situáciu jednotlivých náboženských kultúrnych predstáv v oblasti, kde vznikli. Článok môže byť vhodným doplnením o poznaní ženy, o podstate jej stvorenia a jej úlohy v kultúrnom svete.

VYSVETLENIE TERMÍNOV

Pojem *náboženstvo* (*religion*) možno odvodiť od troch slov: 1) z „relegere“ (znova čítať, chápať; znamená hlbšie poznanie boha a pôvodcu sveta a života); 2) z religere, či re-eligere (znova voliť, vybrať si; značí, že človek nemôže zostať ľahostajný k tomu, čo raz spoznal); 3) z religare (zväzovať, spájať; ide o prepojenie vzťahu človeka s bohom [1]. Pravdepodobne pochádza z hebrejského a gréckeho prekladu Biblie do latinčiny, ktorý sa pripisuje sv. Hieronymovi (cca 345-421). Pôvodný grécky výraz *thréskeia* (čo značí kult, obrad) preložil do latinčiny ako *religio*. Na základe skúmania antropológička Bowie objavila určité charakteristiky pôvodných náboženských kultúr, tzv. pôvodných náboženstiev, ktoré zhrnula do týchto *základných typov*: 1) sú ústne – nepoznajú písmo a majú len formálne vyznanie viery; 2) sú orientované „na tento svet“; 3) sú obmedzené na jeden jazyk alebo etnickú skupinu; 4) tvoria základy, z ktorých sa vyvinuli svetové náboženstvá; 5) náboženstvo a život spoločnosti sú neoddeliteľné a vzájomne prepojené; nie je jasná deliaca čiara medzi prirodzeným a nadprirodzeným. Podobne zhrnula aj *charakteristické typy tzv. svetových náboženstiev*: 1) sú založené na svätých písmach; 2) obsahujú poňatie spásy, zvonku „prichádzajúci vysloboditeľ“; 3) sú buď univerzálne alebo majú univerzálny potenciál; 4) dokážu do seba vstrebať či nahradiť „pôvodné“ náboženstvo [2].

Mýtus (z gr. *mythos*) je anonymný ústne tradovaný príbeh, rozprávanie o dávnej minulosti, ktorý dáva odpovede na rôzne otázky o vzniku sveta, prírodných javoch, bohoch, ľudí a pod. [3]. Ich štúdiom sa zaoberá *kultúrna antropológia* a podľa obsahového zamerania ich *rozdeľuje* na: a) kozmogonické mýty (z gr. *kozmos* – svet a *gonia* – zrodenie) pojednávajúce o vzniku sveta a jeho počiatku; b) antropogonické mýty (z gr. *anthropos* – človek a *gonia* – zrodenie) rozprávajú o pôvode, zrodení či stvorení človeka; c) aitiologické mýty (z gr. *aitia* – príčina) vysvetľujúce pôvod rôznych sviatkov, zvykov, rituálov; d) soteriologické mýty (z gr. *sótér* – záchranca), ktoré hovoria o záchrane a záchrancoch; e) eschatologické mýty (z gr. *ta eschata* – posledné veci) vysvetľujúce obrazným spôsobom budúcnosť sveta [4].

MÝTY O STVORENÍ ČLOVEKA (ŽENY) V PÔVODNÝCH KULTÚRNYCH TRADÍCIÁCH

Naše hľadanie mýtov o stvorení človeka, ženy, začneme približne od troch miliónov rokov pred Kristom, obdobím nazývaným pravek, alebo aj kamenná doba. Na výrobu pracovných nástrojov sa používal hlavne kameň. Delíme ju na paleolit (staršia kamenná doba), mezolit (stredná kamenná doba), neolit (mladá/mladšia kamenná doba) a eneolit (neskorá kamenná doba)[5]. Ide o pôvodné kultúry obývajúce územie okolo jaskýň a riek, ktoré sa živili hlavne lovom. Eliade tvrdí, že už v paleolite boli známe niektoré kozmogonické mýty a mýty o pôvode človeka, smrti. V jednom sa z nich sa objavujú prvotné vody spolu so Stvoriteľom, ktorý zostupuje na dno oceánu odkiaľ prináša hmotu potrebnú na stvorenie

sveta. Tento kozmogonický mýtus so svojou archaickou štruktúrou sa veľmi rozšíril aj v ďalších obdobiach a je v rôznych obmenách doložený na všetkých kontinentoch [6]. Príznačným pre kultúru lovcov bolo aj označenie pre ženu ako matka tlupy, alebo pramatka, od ktorej členovia jednotlivých rodov odvodzovali svoj pôvod. Žena totiž svojou schopnosťou rodiť sa považovala za zdroj života pre svoj rod či kmeň [7]. Keď lovci kvôli zmene podnebia končiacej sa doby ľadovej prešli postupne k obrábaniu pôdy, získala žena ešte významnejšiu úlohu. Hlavnú úlohu pri zaoštarávaní obživy prebrala žena [6]. Z toho Campbell vyvodzuje, že koncepcia zeme ako rodiacej matky bola už vtedy veľmi významná. Podľa predstáv poľnohospodárov ako aj lovcov, všetko, čo je na zemi, pochádza z lona Zeme ako Matky [8]. Zem, z ktorej vyrastajú rastliny, sa tak mystickým spôsobom spojila s lonom ženy, a stala sa personifikáciou bohyne. Bohyňa zem zúrodňuje nebo, ktoré je v rôznych kultúrnych tradíciách chápané ako boh neba. Podľa Bellingera v komplexných kultúrach má boh neba za manželku bohyňu zeme a obaja, ako rodičia sveta, predstavujú jeho celok. Zo sexuálneho spojenia tohto božského páru vznikli všetky veci a bytosti [7]. Aj Eliade spája úrodnosť pôdy sa so ženskou plodnosťou, čím sa, podľa jeho skúmaní, ženy stávajú zodpovedné za hojnú úrodu, lebo poznajú tajomstvo stvorenia. Ak sa pôda prirovnáva k žene, tak roľnícke práce sa prirovnávali k pohlavnému aktu. Na základe toho ľudia žijúci v mezolite a neolite predpokladali, že človek bol zrodený zo zeme a v okamihu smrti sa vracia k svojej matke. Sakrálnosť ženskej sexualita splyva totiž so záhadou stvorenia [6]. Archaické myslenie predpokladá, tvrdí Eliade, že človek je vytvorený a bez pomoci druhých sa nemôže stať plne človekom [9].

V pôvodných náboženských kultúrach na území dnešnej Afriky¹ sa akt stvorenia nespájal vždy s pojmom božstva. Podľa jedného mýtu boh neba *Amma* stvoril svet z jednej hrsti hlinu. Aby stvoril aj živú bytosť, vliat svoju mužskú silu do mraveniska termitov, pričom zem urobil svojou manželkou. Namiesto človeka sa však zrodil šakal. Preto *Amma* vytvoril človeka z vody a nazval ho *Nomma*. Bol hermafrodit, mal dvojakú dušu, a tak na zabezpečenie rastu populácie na zemi *Amma* oddelil jeho mužskú a ženskú osobnosť [10].

V kozmogonických mýtoch pôvodných náboženských kultúr na území dnešnej Ameriky sa na počiatku objavuje prvý božský pár, v mužskej i ženskej podobe, boh stvoriteľ. Základom náboženských predstáv severoamerických Indiánov je jednota ľudí a prírody. Ľudský rod neexistuje mimo prírodu [11]. V indiánskych mýtoch svet často formujú dvojčatá, ktoré porodila bohyňa. Vznik sveta a života mýty opisujú rôzne. Podľa niektorých život začal v nebi. Z neho žena spadla do vody a z nej ju zviera vynieslo na pevninu. Jej potomkovia plodia na zemi nové bytosti. Podľa iných sa život začal pod zemou, a na povrch zeme sa bytosti dostali v ľudských alebo zvieracích podobách. V strednej a južnej Amerike indiáni veria, že všetko stvorila *Amana*, krásna mladá žena, stvoriteľka aj bohyňa vôd. Porodila dvojčatá. V jednom mýte pripisujú vznik stvorenia žene, ktorá všetko stvorila z menštruačnej krvi [12].

Kozmogonické mýty Slovanov sa obracajú k bohom, tvorcom, stvoriteľom prírody i ľudí. Boh, aj zosobnenie vesmíru, nebol ani muž, ani žena, sa volal Praboh. Z prázdnoty vytvoril nebo i zem. V iných slovanských mýtoch je na počiatku len temnota. Čas prázdnoty a temnoty zmenil boh Démon na kameň, ktoré postupne vrhal do priestoru. Tak zaplnil prázdnotu. Obaja, Praboh aj Démon, majú svoj podiel na vzniku sveta, prírody aj človeka. Dochovalo sa niekoľko antropogonických mýtov stvorenia človeka: 1) Démon vytvoril človeka (mužskú postavu) z hliny spôsobom, akým sa hnetie cesto. Dušu i život do neho vdýchol Praboh. 2) Praboh človeka uhnielol z hliny podľa svojej podoby a podľa svojich predstáv. Keď dielo dokončil, vrátil sa po dušu, ktorú zabudol v nebi. Po jeho odchode vyšiel Démon, ktorý to všetko pozoroval z úkrytu. Nebol však schopný ublížiť telu človeka. „*Tak k nemu pristúpil a poprskal ho jedovatými slinami, oviol smradľavým dychom a potrel špinou. Do ľudského tela sa dostali choroby, súženie a nečistota.*“ [13, s. 31-32]. 3) Stvorenie človeka, muža i ženy, spolu. 4) Stvorenie muža i ženy oddelene, muža ako prvého. Ženu najprv Praboh vymiesil z cesta, telo mu zožral pes. Vymiesil ju z hliny, v daždi zmokla a rozpadla sa. Rozhodol sa, že ju utvorí z časti mužovho tela. Vyňal mužovi rebro od srdca, rebro mu opäť zobral pes. Praboh ho chytil, vrátil späť rebro mužovi a vytvoril z neho ženu. V inom mýte to nebol pes, ale Démon a keď ho Praboh dobehol, Démon mu namiesto rebra podstrčil kus

1 Náboženské kultúrne tradície pôvodných obyvateľov na území dnešnej Afriky aj Ameriky považujeme pre potreby tohto článku za najbližšie pôvodným kultúram lovcov, zberačov a poľnohospodárov.

svojho chvosta. To sú, podľa mýtu, prešibané, ľstivé až démonické ženy. 5) Mýty hovoriace o stvorení ženy cez Matku-zem, ktorá ich vypustila z lona a drží pod svojou ochranou[13].

MÝTY O STVORENÍ ČLOVEKA (ŽENY) V OBLASTI STAROVEKEJ MEZOPOTÁMIE

Prvé informácie o mnohých náboženských inštitúciách a koncepciách sa zachovali v sumerských textoch. Vynájdением písma, vznikom prvých civilizovaných miest a opevnených obcí, sa začína sa obdobie staroveku. Na základe rozlúštenia písma, ako aj na základe objavov rôznych druhov keramiky, vieme, že na území Mezopotámie,² ako aj v jej tesnej blízkosti, sa nachádzalo vedľa seba viacero rôznych kultúr³. Na juhu to boli Sumeri, ktorých kultúra sa stala priesečníkom rôznych kultúrnych vplyvov⁴ [15]; do oblasti na sever riek Eufrat a Tigris začali prenikať skupiny kočovníkov prichádzajúce zo sýrskej púšte hovoriace akkadčinou, ktorí približne v polovici 3. tisícročia pred Kr. vnútili svoju nadvládu sumerským mestám, a tak sa zrodila sumersko-akkadská symbióza [6]. Z iných kultúr na území Mezopotámie poznáme ešte Churritov, osídlili severnú Sýriu, kde sa neskôr usadili aj Kassiti, obývajúci aj Babylóniu[16]. Bohov starej Mezopotámie môžeme opísať ako nadprirodzené bytosti. Zosobňujú skutočnosti, sily a javy prítomné i pôsobiace vo vesmíre, v prírode a v ľudskej spoločnosti, alebo sa s nimi priamo stotožňujú. Voči človeku sú transcendentní, pretože sú nesmrteľní (nestarli a neumierali, ale mohli byť zabití) a sú oveľa silnejší než človek [17].

Sumerské mýty

Eliade napriek neobjavenému kozmogonickému textu v pravom zmysle zistil, že Sumeri sa opierali o archaickú koncepciu stvorenia sveta z vodnej masy, stotožnenou s matkou, ktorá partenogenezou⁵ počala prvý pár, Nebo (An) a Zem (Ki) stelesňujúcich mužský a ženský princíp. Tvrdí, že „*existujú najmenej štyri príbehy vysvetľujúce pôvod človeka, ktoré sú navzájom také odlišné, že sme nútení predpokladať existenciu viacerých tradícií*“ [6, s. 70]. 1) Prví ľudia vyrástli zo zeme ako tráva. 2) Človeka uhniatli z hlíny niektorí božskí remeselníci; potom mu bohyňa Nammu uhniatla srdce a Enki ho obdaril životom. 3) Ľudské bytosti stvorené bohyňou Aruru. 4) Človek bol stvorený z krvi dvoch bohov, Lachmu a Lachamu, ktorí boli obetovaní za týmto cieľom [6]. Dej sumerského mýtu Enki a Ninmach nás privádza do doby, keď po oddelení neba od zeme museli bohovia ešte pracovať na vyšších bohov. V dôsledku hrdlačenia vzniká vzburá. Vládca sladkých vôd a pán múdrosti Enki, ktorý má vyriešiť tento spor, pri-

2 Oblasť starej Mezopotámie nemá pevné prirodzené hranice. Jej chrbát tvoria dve životodarné rieky – Eufrat a Tigris, odtiaľ pochádza i meno „Medzi-riečie“, gr. *Mesopotamia* [14].

3 K podobnému zisteniu došiel aj Campbell. Sumerská chrámová veža z raného obdobia obklopená hierarchicky organizovaným malým mestom zastupovala model raja, aký nachádzame o niekoľko storočí neskôr v hinduisticko-budhistickej predstave svetovej hory. Zároveň to bol aj model gréckeho Olympu, či aztéckych chrámov boha Slnka. Campbell tvrdí, že forma a koncepcia božieho mesta vnímaného ako medzikozmos (pozemská napodobenina nebeského poriadku makrokozmu) vznikla asi 3200 pred Kr. presne v tom geometrickom bode, kde rieky Tigris a Eufrat dosahujú Perzský záliv. Z nej sa rozšírila na východ a na západ pozdĺž ciest už vyznačených skorším neolitom. Podľa Campbella ide o skvelý súbor myšlienok a princípov prispievajúcich k usporiadaniu života, ktoré dosiahli Níl a asi okolo roku 2800 pred Kr. inšpirovali prvú egyptskú dynastiu. Ďalej sa asi v r. 2600 pred Kr. rozšírili na jednej strane na Krétu a na druhej strane do údolia rieky Indu, okolo r. 1600 pred Kr. do Shangu v Číne a odtiaľ, pravdepodobne počas prosperujúceho obdobia neskorej dynastie Čou, sa medzi siedmym a štvrtým storočím pred Kr. cez oceán do Peru a Strednej Ameriky. Z toho vyplýva, že ak sú všetky tieto fakty pravdivé, potom môžeme, všetky veľké civilizácie sveta považovať za vetvy jedného veľkého stromu [8].

4 Viacerí archeológovia a kultúrni antropológovia na základe toho tvrdia, že história sa začala v Sumeri.

5 Partenogenezá je akýsi prechodný typ rozmnožovania medzi nepohlavným rozmnožovaním a pohlavným rozmnožovaním. Vývoj vajíčkovej bunky na nový organizmus bez oplodnenia spermiami; spôsob pohlavného rozmnožovania, pri ktorom sa nový organizmus vyvíja z neoplozeného vajíčka; samooplodenie [18].

kázal rodičke Ninmach stvoriť človeka. Ide o stvorenie *formatio*. Bohyňa najprv stvorí hlinené modely ľudí, ktorým následne Enki určí osud a obdarí ich schopnosťou pracovať i premýšľať. Stvorenie človeka uhnietením z hlíny patrí do okruhu mytologickej tradície, z ktorej čerpali aj Babylončania. Táto tradícia stvorenia človeka sa zvyčajne porovnáva s verziou v Genezis (Gn 1,26-27; 3,19) [19]. V mýte sa uvádza aj to, že pán múdrosti Enki po spáchaní incestu s pravnučkou zje osem rastlín, po ktorých ochorie. Následne od neho odíde jeho žena, čo spôsobí, že ho ostatní bohovia preklajú. Keď smrteľne ochorie jeho žena sa k nemu vráti a začne ho liečiť. Enki s ňou splodí rôzne bytosti, medzi nimi aj bohyňu – pani rebra – ktorá ho má liečiť. Sumerský výraz označujúci *rebra* sa prekladá aj ako *život*, i *dať život* [20].

Asýrsko-babylonské mýty

Semitské obyvateľstvo starovekej Mezopotámie prichádzalo do styku s vyspelou sumerskou civilizáciou a prijímalo za vlastné všetky jej prejavy [20]. V sumersko-akkadskej syntéze je svet produktom splynutia chaotickej a démonickej prvotnosti na jednej strane (Marduk = kozmos) a stvoriteľstva, prítomnosti a múdrosti boha (Tiamat = nebeská klenba). Akkadská koncepcia je pokračovaním sumerskej tradície o stvorení človeka, podľa ktorej človek má slúžiť bohom. Aj v týchto mýtoch človek vznikol podľa Eliada obetovaním bohov, Lachmu a Lachamu, avšak s prirážajúcim prvkom, Kinguovej krvi. Kingu sa napriek tomu, že bol jedným z prvých bohov, stal vodcom skupiny netvorov a démonov stvorených Tiamat. Z toho vyplýva, že v akkadských mýtoch bol človek stvorený z démonickej hmoty – z Kinguovej krvi. Hoci bol odsúdený svojou genézou, má v sebe aj prvok, ktorý možno pokladať za božský a je to jeho *duch* [6]. Tento text sa nachádza v *mýte Enuma Eliš* Dej sa začína vtedy, keď ešte neexistovali ani bohovia, ani suchá zem, a skôr než boli rozdelené prvotné vody Apsu (oceán sladkej vody) a Tiamat (oceán slanej vody). V nich a z nich sa zrodili bohovia. Z bojov medzi bohmi víťazí Marduk, ktorý z Tiamatinho mŕtveho tela tvorí nebesia a zem. Keď sa rozhodne stvoriť človeka, obetuje jedného boha, z ktorého krvi je stvorený človek [20]. Najlepšie dochovaný text o stvorení je *mýtus Atrachasis*. Pochádza zo 17. storočia pred Kristom. Podľa tohto rozprávania pred stvorením človeka existovali bohovia, na ktorých pracovali menší bohovia. Tí sa vzbúрили a krízu v nebeskom panteóne vyriešil boh Enki a bohyňa zem. Vytvorili človeka, aby pracoval namiesto menších bohov. Tvoréním človeka v tomto mýte bola poverená bohyňa-matka, tzv. *mami*. Keďže nemala materiál, z ktorého by vytvorila človeka, Enki navrhol, aby bol zabitý jeden z menších bohov. Z krvi a mäsa zabitého menšieho boha bohyňa-matka, *Mami* urobila hlinu. Do nej vošiel duch zabitého boha, ktorý tým premenil hlinu na živú bytosť [19].

Židovské mýty

Myšlienka jedného Boha bola prapôvodne náboženstvom ľudstva a Izrael sa od neho iba príležitostne odchyľil pod vplyvom polyteistických susedných národov. Podľa Glasenappa nemôže byť pochýb o tom, že Hebrejci, rovnako ako iné semitské národy, uctievali démonov, duchov stromov, kameňov, prameňov, hady a dobytok, nebeských bohov i bohyně a proroci museli neustále bojovať proti týmto dávno zakoreněným formám kultu [21]. V židovských kozmogonických a antropogonických mýtoch sa spomína vznik stvorenia sveta aj človeka, ktorý prevzali vo veľkej miere aj kresťania. Biblická kozmológia je antropocentrická. Do centra stvorenia kladie človeka. Vo Svätom Písme sa spomínajú dva opisy stvorenia sveta.⁶ Konkrétnu správu o stvorení človeka, aj o stvorení ženy, podáva druhý opis stvorenia sveta (por. Gn 2,4b-3,24). V oboch môžeme nájsť určité paralely. Prvou je, že Boh dáva mená stvoreniu, no nie zvieratám (por. Gn 1,20-25), ktoré pomenuje až človek. Druhou je ľudské telo zobrazujúce Boha. V židovskej tradícii je človek jediný tvor, ktorého bezprostredne stvorila Božia ruka. Všetky ostatné tvory vzišli skrze Božie slovo. Ľudské telo teda predstavuje mikrokozmos, miniatúru celého sveta, a svet je odrazom človeka [22]. Tydlitátová z analýz židovských mýtov predpokladá, že Adam bol stvorený ako samec a samica, a ako prvý človek bol androgýn. Tento pojem uvedený v midraši je prevzatý z gréckej kultúry, s ktorou Židia prišli do kontaktu v helenistickom období. Boh tvorí človeka z hlíny na spô-

⁶ Prvý vznikol v kňazských kruhoch exilového a poexilového obdobia (asi 570-450 pred Kr.), počas babylonského zajatia a návratu z neho. Druhý, chronologicky starší, vznikol okolo r. 950 pred Kr. pravdepodobne v Južnom kráľovstve. Zahŕňa starobylé mýty, kladie stvorenie človeka pred stvorením rastlín a zvierat (Gn 2,4-9).

sob hrnčiara, oživuje ho svojim dychom a dáva mu obrábať zem. No keďže človek potrebuje partnera k pomoci a k zdieľaniu, k priateľstvu, aby nebol sám a medzi zvieratami nenašiel rovnocenného druhu, prichádza stvorenie ženy. Má byť Adamovi „pomocou jemu rovnou,” (Gn 2,18). V hebrejčine, tvrdí Tydlitátová, je neobvyklá väzba „ezer ke negedo”, ktorá môže znamenať to, že žena buď stojí proti mužovi, keď mu bráni vo vykonaní niečoho zlého, alebo naopak ho napáda ku konaniu dobra [23]. Pred stvorením ženy z rebra človeka, sa v židovských mýtoch spomína žena menom Lilit. Židovská tradícia ju pozná ako prvú ženu človeka, stvorenú z hlíny. Táto odbojná žena sa s človekom (Adamom) bila a odmietla mu byť podriadená (doslova „ležať pod ním”) [2]. Po úteku od neho prišla k démonom, odkiaľ sa odmietla vrátiť aj na príkaz Boha. Stala sa z nej démonka. Žena, ktorej bolo súdené stať sa Adamovou skutočnou spoločnicou, bola vzatá z jeho tela [22]. Človeka úplne uspokojilo až stvorenie ženy z jeho rebra. Tým, že Boh nechal na človeka padnúť tvrdý, hlboký spánok, pôvod ženy bude pre neho neznámy [19]. Žena vytvorená z boku muža sa stane bytosťou, ktorá má byť doplnením muža a vytvárať s ním jednotu. Žena, Eva, bola utvorená z vnútra Adamovho tela, z jeho rebra. Je kosť z jeho kostí Adama, mäso z jeho mäsa (Gn 2,23) a tvorí s ním jednu podstatu [24]. Balabán poukazuje, že žena (hebr. *iššá*) je v Biblii predstavená ako Božie stvorenie. Použitie hebr. sloveso bára označuje jedinečnú a nezastupiteľnú činnosť Božiu. Tento výraz zdôrazňuje ženinu jedinečnosť. Žena je vyvolaná z „niečoho“, teda nie z chaosu ako protikladu stvorenia. Žena nie je bohyňou, je z poriadku stvorenia [25].

MÝTY V OBLASTI EGYPTA A NA ÚZEMÍ ÁZIE

Egyptské mýty

Zo všetkých kultúr Predného východu dozrel najrýchlejšie Egypt. Egyptania sa už na úsvite svojich dejín mohli venovať svojmu vnútornému kultúrnemu rozvoju [26]. Náboženstvá starých Egyptanov sa datujú od začiatku zjednotenia ríše Horného Egypta (údolie Nílu) a Dolného Egypta (delta Nílu) okolo roku 2955 pred Kr. až do konca rímskej nadvlády (395 po Kr.). Na počiatku sveta v egyptských mýtoch stojí pohlavne nerozlíšené prabožstvo ako zo seba sama vzniknutá jednota, ktorá nebola ani počatá ani porodená. Dobu pred vznikom sveta mýty charakterizujú ako stav bez vecí. Až stvorením sveta začína rozdelenie pôvodnej jednoty v dualite a pohlavného rozlíšenia všetkých bytostí. Postup stvorenia spočíva v tom, že z androgynného jediného prabožstva vzniká prvý heterosexuálny božský pár, ktorý plodí pohlavne rozlíšené páry, čím sa zahajuje proces plodenia a rodenia. Keď sa božský pár rozrastie o božského syna, vzniká rodinná božská trojica [7]. Egyptské pramene hovoria tiež o človekovi utvorenom z hlíny [19].

Chetitské mýty

Malá Ázia je na rozdiel od Egypta či krajín v Mezopotámii veľmi rozmanitá a členitá. V mýtoch opisujúcich samotný počiatok bytia sa stretávame sa s obrom Upellurim, postavou podobnou Atlantovi, na ktorého bedrá bohovia umiestňujú nebesia a zem, spojené ešte v jeden celok. Neskôr ich medeným nožom bohovia oddelia, pričom sami sa usadzujú v nebesiach, kde vytvárajú kráľovstvo. Staršia božská generácia je po čase zbavená trónov a vyhnaná potomstvom na „temnú zem“, teda do podsvetia. Vo štvrtom pokolení sa na nebesiach rozpútava neľútostný boj, pretože zvrhnutý boh sa nemieni vzdať. Kedy sa v chetitských predstavách objavujú prví ľudia, nie je známe. Jeden rituál uvádza, že ľudské pokolenie tvorili bohyne-sudičky a bohyne-matky [27].

Mýty o stvorení človeka (ženy) v Indii

Indické kozmogonické mýty sa objavujú aj vo védskom období, v textoch známych pod označením vedy. Hlavným božstvom je podľa nich boh Indra, ktorý bojuje proti démonom. Objavujú sa pokusy odvodiť počiatok sveta a všetkých pozemských a nadpozemských bytostí od určitého všeobecného jednotiacieho princípu, ktorý je zdrojom a prazákladom stvorenia. Počiatok tejto tendencie možno hľadať v špekulatívnych častiach Rgvédu, kde sa hovorí o troch abstraktných božstvách.⁷ Prvý z nich, nebeský architekt a umelec, je stelesnením tvoriaceho princípu, druhý predstavuje plodivé sily prírody a posledný vystupuje ako vládca magických síl [28]. Pri pretváraní védkeho náboženstva na hinduizmus, dochádza aj k prehodnoteniu védkeho panteónu. Do popredia sa dostávajú veľkí bohovia Višnu

7 Višvakarman (Všetkovediace), Pradžpáti (Pán tvorstva) a Brahmanaspati (Pán slova) [28].

a Šiva. Každého z nich jeho uctievači považujú za jediného najvyššieho boha, absolútneho a osobného, obdareného mnohými atribútmi, ku ktorému vedie cesta oddanosti [29]. To, že hindovia neuznávajú nijakého prvého a jediného pôvodcu svojho náboženstva, má tri príčiny: 1. Veria vo večnosť stále sa obnovujúceho sveta; nepoznajú ani počiatok, ani jeho historicky vývoj. 2. Nevyvinuli učenie záväzné pre všetkých. 3. Hinduizmus chce byť “večným náboženstvom”, ktoré v každom čase ľudstvu sprostredkuje večnú pravdu v primeranej podobe. Za zakladateľa budhizmu sa považuje Budha, ktorý koncipoval svoje učenie predovšetkým na základe predstáv a pojmov seuxálneho sveta ženy. Hovorí sa v ňom o zrodení (*džáti*) a znovuzrodení (*patisandhi*), materskom lone (*jóni*) atď. [7]. Budhizmus nepozná prvotný počiatok vesmíru ani úplný koniec všetkých vecí, ale iba rád vznikov i zánikov sveta bez počiatku a bez konca [21]. Príčinu všetkého utrpenia budhizmus vidí v žiadosti, ktorá vzniká z pocitov vyvolaných dotykom zmyslových orgánov so zmyslovými predmetmi, v lipnutí na veciach sveta[30]. Od vzniku brahmanizmu (brahman – človek vykonávajúci obeť podľa presne určených rituálov) je muž pánom nad ženou, ktorá sa v detstve musí podriaďovať otcovi, v mladosti svojmu manželovi, a keď jej pán zomrie, jeho synovi, pretože žena nikdy nesmie byť nezávislá. Každý muž, podľa učenia brahmanizmu, vysoko prevyšuje každú cnostnejšiu ženu len preto, že je mužom. Tým skôr to platí pre manžela. Dokonca, i keď je manžel bez cností, a oddáva sa len svojim žiadostiam, ani nemá žiadne dobré vlastnosti, musí byť svojou cnostnou manželkou (ženou) uctievaný boh. Aj chlapec, syn, je viac cenený ako dievča, pretože muž získa nesmrteľnosť len cez syna. Podľa džinistického učenia je svet večný, ale len prísna askéza umožňuje zrušiť zákon odplaty (karman) a vyslobodiť duše z večného kolobehu opätovných znovuzrodení. Budovu sveta porovnávajú so ženskou postavou v podobe vretena, Svetom – Človekom, ktorého dolná časť tela v bielom rúchu obsahuje podsvetie, jej boky svet a horná časť tela je nadsvetie. V podsvetí sa nachádzajú pekelné bytosti, v strednom svete zvieratá a ľudia [7].

MÝTY O STVORENÍ ČLOVEKA (ŽENY) V ČÍNE A JAPONSKU

Čínske mýty možno rozdeliť do 4 skupín. Do prvej patria mýty o stvorení sveta a ľudstva. V nich stvoriteľ sveta žil ešte ako zárodok v temnom chaose vesmíru, ktorý mal podobu vajca. Po určitom čase sa vajce rozdelilo na dve časti a vzniklo nebo a zem. Stvoriteľkou ľudstva je podľa mýtov bohyňa *Nü-Kua*. Vyrobila z hlíny ľudské figúrky, z ktorých sa stali živí ľudia bohatí a múdri. Kvôli pomalej práci namočila povraz do blata, šibla ním a z kvapiek blata vznikli chudobní a jednoduchí ľudia [31]. Čína vytvorila utriedený myšlienkový systém, ktorý prepájal nebo, človeka a zem. Názory na vznik sveta sa začali rozvíjať aj na rovine mytologickej, aj ontologickej. Najznámejším dokumentom o vzniku sveta je Kniha premien, *I-ťing* [32]. Podľa čínskeho chápania je vesmír obrovský živý organizmus. Pozostáva z neba a zeme. Nebo je mužská bytosť *jang*, zem ženská bytosť *jin*. On je ocom, ona matkou „tisíciach vecí“. Vychádzajúc z iného hľadiska svet obsahuje tri oddelenia: nebo, svet duchov a svet ľudí [21]. Tao v čínskych kozmogonických mýtoch je bezmenný, všeobjímajúci princíp, z ktorého všetkého vzniklo. Bol ešte skôr než povstali nebo a zem a môže sa považovať za matku sveta. Z praprincípu vznikajú všetky bytosti sveta. Matka sveta požičiava tomu, kto v nej našiel svoju matku a po smrti sa k nej vracia, druhý život. Mužskosť spojená so ženskosťou vedie späť k detstvu. Tao je aj božskou matkou všetkých ešte predtým, než v neskoršom období zaujal vláduce postavenie patriarchálny boh neba. Zo zápasu síl *Jang* a *Jin* povstali protichodné sily neba a zeme, na ktorých sa človek podieľa ako tretia tvorivá sila. Avšak tento človek existuje iba ako muž alebo žena. Muž (*nan*) stelesňuje *Jang* a svetlo, oplodňujúcu silu a panstvo, a má teda od prírody výsadu oproti žene (*nü*). *Jin* ju predstavuje ako temnotu, prijímanie a podriadenie. Chlapcovi sa pri narodení prikladá väčšia dôležitosť než dievčaťu. Rozdielnosť oboch pohlaví sa objasňuje vzájomným postavením slnka a mesiaca, ktorým sa odôvodňuje závislosť ženy na mužovi, tak ako mesiac dostáva svoje svetlo od slnka. Najdôležitejšou osobou v rodine je otec. Dôsledkom rozdielnosti pohlavia a ich vzájomného odlúčenia je podriadenie ženy mužov. Rozdielnosť pohlavia a ich odlúčenie je vyjadrené aj charakterom práce. Obhospodárenie polí a chov dobytka mali na starosti muži, zatiaľ čo ženám prislúchali domáce práce, starosť o dom, pradenie a tkanie. Manželka je tá, ktorá v dome vládne metlou, vykonáva domáce práce a stará sa o poriadok [7].

Japonské mýty

Japonský národ sa začal vytvárať z dvoch hlavných migračných prúdov. Jedným boli prisťahovalci z oblasti juhovýchodnej Ázie, a druhým kmene prichádzajúce zo severovýchodnej Ázie. Jadrom japonskej mytológie sa stal súbor mýtov „O veku bohov“. Je obsiahnutý v úvodných častiach japonských literárnych pamiatok. Sú to „Zápisy o dávných veciach“ – (*Kodžiki*) z r. 712 a „Kroniky Japonska“ (*Nihongi*) z r. 720. Pochádzajú z doby kedy sa začal v Japonsku uplatňovať vplyv čínskej vzdelanosti [33]. Sú prelínaním histórie s filozofiou, kultúrou aj s pôvodným japonským náboženstvom, šintoizmom. Vystupuje v nich prvotný božský pár, ktorý najprv splodí dve nepodarené deti, pričom ako dôvod sa uvádza to, že bohyňa – žena – prehovorila ako prvá. Po tomto odhalení boh – muž prehovorí ako prvý a božský pár splodí bohyňu slnka a boha búrok i vôd. Zo spojenia bohyně slnka a boha búrok vznikne množstvo bohov a bohýň, nebeských aj pozemských. O stvorení človeka mýty nehovoria. Avšak po zostúpení nebeských bohov na zem sa v mýtoch končí éra bohov [34]. Nadradenosť muža je tu zvýraznená pod čínskym vplyvom. „Kodžiki“ popisujú vznik prvých *kami* („hore, horný, vyššie stojaci“) v čase, keď nebo a zem začínali. Vtedy vznikli postupne tri prvé osamotené bezpohlavné božstvá. Po piatich generáciách bezpohlavných nebeských prabožstiev nasleduje ďalších niekoľko generácií bohov, aj božských súrodeneckých párov. S piatym božským súrodeneckým párom začína plodenie všetkých vecí a bytostí. Tento posledný heterosexuálny súrodenecký pár dostal od ostatných štyroch párov príkaz, aby konsolidoval chaotickú zem. Bohyňa slnka poslala k vládcovi nad ôsmimi japonskými ostrovmi svojho vnuka menom Ninigi no Mikoto, ktorý sa stal otcom prvého pozemského cisára Džimmua. Práve vďaka tomu mýtu, ženy do 7. storočia požívali úcty buď ako bohyně, alebo ako manželky, prípadne dcéry boha. Vystupovali vďaka svojej charizme ako prostredníčky medzi bohmi a ľuďmi a v dôležitých svätyniach stáli v čele duchovenstva. Iné ženy, bez väzby na určitú svätýňu, boli trvale na cestách ako kultové tanečnice [7].

MÝTY O STVORENÍ ČLOVEKA (ŽENY) V ANTICKOM OBDOBÍ

V **gréckych mýtoch** zrodenie bohov a zrodenie sveta splyvajú v jedno. Ako vidíme vo veľkej tradícii od Platóna cez Aristotela ku stoikom, *theion* a *kosmos*, teda božské a kozmické sú si rovné. Sú bohmi a časťami prírody zároveň. Prvé božstvá majú síce svoje mená, ale od počiatku sú skôr len prírodnými silami než osobami. Na počiatku nevládol poriadok, ale Chaos – úplná neusporiadanosť a hlboká temnota. Prví bohovia boli neotesaní, plní nenávisti a nízkych vášní a viedli medzi sebou veľmi kruté vojny. Akonáhle Zeus zvíťazil nad Titanmi a uväznil ich, rozhodol sa, že rozdelí svet medzi bohov. Každému z bohov dá to, na čo majú spravodlivý nárok. Z tohto spravodlivého rozdelenia konečne vznikne harmonický svet, kozmos v rovnováhe, dobre usporiadaný, podobný živému organizmu, ktorého každá končatina a každý orgán sú tam, kde majú byť [35]. Filozof Platón (427-347 pred Kr.) vo svojom dialógu *Symposion* (Hostina) hovorí o troch pôvodných pohlaviach ľudí. Čisto mužské pohlavie podľa Platóna pochádzalo zo slnka, rýdzo ženské zo zeme a pohlavie zmiešané z mesiaca. Prvotní ľudia mali tvar akejsi gule (4 ruky, 4 nohy, 2 tváre na jednom krku, 4 uši a 2 pohlavné orgány), a tak boli schopní rýchleho pohybu a mali veľkú silu. Stali sa nebezpečnými aj pre samotných bohov. Aby Zeus oslabil ich vzbúrenosť, oddelil každého z nich rozseknutím gule na dve polovice. Od tých čias, tvrdí Platón, chodí každá polovica vzpriamene na dvoch nohách a s túžbou pristupuje k druhej polovici, aby opäť spolu zrástli. Nadradenosť olympijských bohov nad bohyňami a skutočnosť, že zo ženských bytostí v mýtoch plynie väčšie nebezpečenstvo než z mužských, sa premieta väčšinou v osudovej tragickej úlohe ženských postáv. Tak všetko zlo prišlo na svet skrze ženu menom Pandora („Všedarkyňa“) [7].

Rímske mýty

Náboženstvo mesta Ríma a neskôr rímskej ríše (753 pnl. až 476 nl.) má viac ako 1000 ročné dejiny. Rímskym ľuďom vytvorená bohyňa Roma (Dea Roma) ako ženská personifikácia hlavného mesta Ríma svedčí o jeho sebavedomom postavení. Mnoho bohýň nesie čestný titul Matka (mater), napr. Mater Matula, bohyňa žien a pôrodu i bohyňa jarného svetla, na ktorej počesť vykonávali v jej chráme službu kňazky a ženy slávil 11.6. sviatok Matralia [7]. Mýtus o založení Ríma v je odrazom niektorých sociálnych reálií. Bájne udalosti, ktoré viedli k založeniu Ríma, hovoria 1) o zoskupení utečencov rozličného pôvodu a 2) o splnutí dvoch výrazne odlišných etnických skupín. Rím založili dvojčatá Romulus a Re-

mus ododjčené vlčicou a vychované pastierom potom, čo ich matka odložila na brehu rieky Tiber [36]. O samotnom stvorení sveta aj človeka rímske mýty nehovoria.

MÝTY O STVORENÍ ČLOVEKA (ŽENY) V ISLAMSKOM SVETE

Kozmogonické mýty v islamskej kultúre sú podobne ako iné mýty výsledkom dlhého vývinu rôznych náboženských predstáv, ktoré vznikli dávno predtým a tradovali sa ústne. Hovoria, že tvorcom a vládcom celého vesmíru je jediný, Allah. V celom vesmíre má jedinečné postavenie človek, ktorý je bytosťou vytvorenou z prachu a môže vládnuť na zemi ako boží nástupca, a zároveň má v hierarchii stvorenia najvyššie postavenie. Stojí nad anjelmi a duchovnými bytosťami. Ľudia sú od svojho stvorenia náchylní k svojvôli, popierajú božie zákony a môžu sa slobodne rozhodovať. Môžeme to vidieť aj pri páde Adama a Evy, podobná pasáž ako v tretej kapitole Knihy Genezis sa objavuje aj v Koráne. Eva je zvedená Satanom – hadom. Adama Korán omilostuje [37]. Allah stvoril aj človeka, zo zeme, aby sa stal otcom ľudstva, vládcom zeme. Stvorenie ženy je v antropologickom mýte podobné ako u Hebrejov v Tanachu. Eva je stvorená z ľavého rebra Adama, Allah ju priviedol k Adamovi ako svoju otrokyňu a spolu mali niesť bremeno viery, vo význame byť si verní. V týchto mýtoch Adam, ako muž, stvorený Allahom, mužom, zaujíma vyššie postavenie a Eva, žena, je v pozícii podriadenosti [38].

POROVNANIE MÝTOV O STVORENÍ SO STVORENÍM V KNIHE GENEZIS

Sumerské podanie Enuma Eliš začína rozprávaním o tom, ako bohyňa Aruru stvorila človeka Enkidu a zvieratá z hliny (porov. 2,7.19), hovorí sa tiež o ťažkostiach (porov. 2,5) a o ľudskej nahote (porov. 2,25). Epos *Atrachasis* hovorí o menších bohoch, pracujúcich spoločne. Aby im bohyňa *hrnčiarka* Mami pomáhala, stvorí zo siedmich dielov hliny sedem mužov a z ďalších siedmich dielov sedem žien, a tak vzniká manželstvo (porov. 2,20-25). Hovorí sa aj o stvorení človeka z hliny a krvi rebelujúceho boha (porov. 2,9). Sumerská tradícia hovorí o rajskom ostrove s množstvom životodarnej vody, vyvierajúcej zo zeme (*Enki a Ninhursag*). Ugarská mytológia hovorí, že boh El žil pri prameňoch dvoch riek medzi dvoma oceánmi. Najvýznamnejšie je porovnanie príbehu v Knihe Genezis s mezopotámskym mýtom o Adapovi,⁸ nájdenom v egyptskom Tell el-Amarna. Epos *Atrachasis* spomína človeka, ktorý bol stvorený z hliny zmiešanej s krvou rebelujúceho boha. Naznačuje, že človek je šťastí telesný a šťastí božský. Kniha Genezis kladie tú istú myšlienku do odlišných obrazov: človeka utvoril Boh z prachu zeme a po vdýchnutí života do neho, sa stal živou bytosťou. V mezopotámskej tradícii človek pracoval namiesto bohov, aby mohli odpočívať. Kniha Genezis hovorí, že Boh sám pracuje, až kým nie sú ľudské potreby uspokojené. Boh je v Knihe Genezis úplne zameraný na ľudské blaho [19]. Obraz praočana, nad ktorým sa vznáša boh stvoriteľ, je veľmi archaický (Gn 1,1-2). Téma boha vznášajúceho sa nad vodnou priepasťou nie je doložená v mezopotámskej kozmogónii, hoci je pravdepodobné, že autor biblického textu poznal mýtus *Enúma Eliš*. Vlastné stvorenie sa uskutočňuje silou Božieho slova. Biblický príbeh má špecifickú štruktúru stvorenia: 1) skrze Slovo; 2) sveta, ktorý je „dobrý“ a 3) života (živočíšneho a rastlinného), ktorý je „dobrý“, a ktorý Boh požehnáva (Gn 1,10.22.31 a n.); 4) a napokon človeka. Nijaký veľkolepý výkon, nijaký pesimistický prvok. Svet je „dobrý“ a človek je *imago dei*. No život je ťažký i napriek tomu, že ho Boh požehnal. Všetko, čo sa deje s ľudstvom, je len výsledok celého radu chýb a hriechov predkov, tvrdí Eliade. Boh nenesie nijakú zodpovednosť za skazu svojho veľdiela. Podobne ako aj v indickom po upanišadskom myslení je ľudský rod výsledkom *svojich vlastných skutkov*. Téma stvorenia prvého človeka z hliny bola známa už v Sumeri. A taktiež podobné mýty sú doložené takmer na celom svete, od starovekého Egypta a Grécka až po primitívne národy. Ich hlavnou myšlienkou je, že človek bol stvorený z nejakej prvotnej hmoty (zem, drevo, kosť), ktorú oživil dych stvoriteľa. V mnohých prípadoch má tú istú podobu ako jeho pôvodca. V istom zmysle znáša údel stavitel'a a jeho telo patrí hmote. Stvorenie ženy z Adamovho rebra možno interpretovať cez predpoklad, že prvotný človek bol androgyn [6].

⁸ Adapa, ktorý sa pokladal za prvého zo siedmich mudrcov Mezopotámie, je meno foneticky príbuzné Adamovi. Bol pozvaný na rozhovor s bohom Anu do neba, kde mal jesť chlieb života a piť vodu života. Adapa to odmietol, po tom, čo ho boh Ea varoval a vrátil sa na zem. Jeho poslušnosť stojí v protiklade s neposlušnosťou Adama. Adapa si dáva pozor, aby nezjedol zakázaný pokrm, Adam a Eva sú neposlušní Pánovi a poslúchnu hada [19].

ZÁVER

Mýty o stvorení človeka a ženy nám ukazujú, ako sa ľudia v rôznych obdobiach snažili pochopiť pôvod a zmysel života na zemi. Hoci sa príbehy líšia podľa kultúry, majú aj spoločné prvky. Jedným z nich je predstava, že človek pochádza z posvätného zdroja – z božskej vôle, zeme alebo hliny, do ktorej je vdýchnutý život. Žena je v týchto mýtoch často nositeľkou plodnosti, matkou všetkého živého. Pri porovnaní analyzovaných mýtov s príbehom v Knihe Genezis o stvorení a pochopení ženy som objavila určitú spojitosť. Podobné pomenovanie hlavného hrdinu, stvorenie ženy z rebra muža, rozhovor prvého človeka s bohom. A rozdiely, stvorenie ženy ako pomocníčky v boji proti zlu, nie ako otrokyňu, či menejcennú bytosť. Tieto príbehy preto nie sú len vysvetlením vzniku sveta, ale aj odrazom duchovných, spoločenských a morálnych hodnôt jednotlivých kultúr.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] STOLÁRIK, Stanislav. (2005). *Filozofia náboženstva*. 2. vydanie. Košice: Seminára sv. Karola Boromejského, 90 s.
- [2] BOWIE, Fiona. (2008). *Antropologie náboženství. Rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví*. – Praha: Portál, 336 s.
- [3] ANON. Mýtus. (neuv.). [on-line]. Dostupné na internete: ><https://webslovník.zoznam.sk/slovník-slovenskeho-jazyka/?s=mýtus> < [cit. 2025-10-24].
- [4] ANON. Mýtus. (neuv.). [on-line]. Dostupné na internete: ><https://cs.wikipedia.org/wiki/Mýtus> < [cit. 2025-10-24].
- [5] ANON. Paleolit. (neuv.). [on-line]. Dostupné na internete: ><https://sk.wikipedia.org/wiki/Paleolit> < [cit. 2025-10-24].
- [6] ELIADE, Mircea. (1995). *Dejiny náboženských predstáv a ideí /I. Od doby kamennej po eleusínske mystériá* – Bratislava: Agora, 398 s.
- [7] BELLINGER, J. Gerhard. (1998). *Sexualita v náboženstvích světa*. – Praha: Academia, 392 s.
- [8] CAMPBELL, Joseph. (1987). *Primitivní mytologie. Masky Bohů*. – Praha: Pragma, 430 s.
- [9] ELIADE, Mircea. (2004). *Iniciace, rituály, tajné společnosti. Mystická zrození*. – Brno: Computer Press, 214 s.
- [10] KATONA, Imre. ECSEDY, Csaba. (1973). *Afrika v – Mytológie sveta*. – Bratislava: Obzor, 320 s.
- [11] DÖMÖTÖROVÁ, Tekla. SÁRKÁNY, Mihály. (1973). *Amerika v – Mytológie sveta* – Bratislava: Obzor, 320 s.
- [12] KLÁPŠŤOVÁ, Kateřina. (1997). *Severná a stredná Amerika v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*. 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [13] SLUŠNÝ, Jaroslav. (2010). *Najstaršie Slovenské mýty a báje alebo svätá kniha Slovanov*. Praha: Nakladatelství XYZ, 286 s.
- [14] HELLER, Jan. (2020). *Starověká náboženství. Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. – Verbum, 416 s.
- [15] HRUŠKA, Blahoslav. (1997). *Sumer v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*. 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [16] LENČIŠ, Štefan. (2004). *Staroveká Mezopotámia a Egypt*. Košice: Teologická fakulta v Košiciach. 164 s.
- [17] HRUŠA, Ivan. (2015) *Bohové, chrámy, obřady a lidé. Náboženství Staré Mezopotámie*. – Praha: Vyšehrad, 288 s.
- [18] ANON. Partenogenéza. (neuv.). [on-line]. Dostupné na internete: ><https://sk.wikipedia.org/wiki/Partenogenéza> < [cit. 2025-10-24].
- [19] DUBOVSKÝ, Peter ed. (2008). *Genezis. Komentáre k Starému zákonu*. I. zväzok. – Trnava: Dobrá kniha, 828 s.
- [20] PROSECKÝ, Jirí. (1997). *Asýria a Babylon v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*. 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [21] GLASENAPP, Helmuth. (2009). *Pět světových náboženství*. Košice: Talentum, 488 s.

- [22] GINZBERG, Louis. (2021) *Legendy Židů 1.* – Praha: Triton, 672 s.
- [23] TYDLITÁTOVÁ, Věra. (2019). *Kosmologie Hebrejské bible a starověké židovské tradice.* – Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 228 s.
- [24] BALABÁN, Milan. (1996). *Hebrejské človēkosloví.* – Praha: Herrmann & synové, 208 s.
- [25] BALABÁN, Milan. (1997). *Žena v Starém zákoně v – Religio: Revue pro religionistiku.* roč. 5, č. 1, s. 37-46. [on-line]. Dostupné na internete: ><https://hdl.handle.net/11222.digilib/124783> < [cit. 2025-10-24].
- [26] HELLER, Jan. (1997). *Egypt v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [27] SOUČKOVÁ, Jana. (1997). *Chetitská říša v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [28] FILIPSKÝ, Jan. (1997). *Védské období v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [29] ZBAVITEL, Dušan. (1997). *Hinduizmus v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [30] FILIPSKÝ, Jan. (1997). *Budhizmus v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [31] KECSKÉSOVÁ. (1973). *Čína v – Mytologie sveta – Bratislava: Obzor, 320 s.*
- [32] HRDLIČKA, Zdeněk. HRDLIČKOVÁ, Věra. ČERNÁ, Zlata. (1997). *Čína v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [33] HRDLIČKA, Zdeněk. HRDLIČKOVÁ, Věra. (1997). *Japonsko v – Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích.* 2. vydanie. – Praha: Vyšehrad, 544 s.
- [34] KRUPA, Viktor. (1979). *Japonské mýty. Kodžiky.* Bratislava: Tatran, 227 s.
- [35] FERRY, Luc. (2020). *Řecké mýty. Mytologie a filosofie.* – Brno: Garamond, 512 s.
- [36] ELIADE, Mircea. (1997). *Dejiny náboženských predstáv a ideí /II. Od Gautamu Buddhu po víťazstvo kresťanstva.* Bratislava: Agora, 424 s.
- [37] KŘIKAVOVÁ, Adéla; MENDEL, Miloš; MÜLLER, Zdeněk. (1990). *Islám. Ideál a skutečnost.* Praha: Panorama, 368 s.
- [38] AL-KISÁÍ AL-HASAN Abú. (1980). *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch (islamské mýty a legendy).* Bratislava: Tatran, 200 s.